

Kostrhun, Petr

Bořivoj Dostál (1929–1994) : přední archeolog Velké Moravy

In: *Pod ochranou Kleió : historické obory na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity*. Borovský, Tomáš (editor); Němec, Jiří (editor). Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2019, pp. 89-90

ISBN 978-80-210-9258-7; ISBN 978-80-210-9259-4 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141064>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Disertaci věnovanou moravskému eneolitu dokončil v roce 1938, předložit a obhájit ji však mohl až v roce 1945, kdy se stal také asistentem semináře pro prehistorii a protohistorii. Od května 1945 se významně podílel na obnově univerzitního archeologického pracoviště i sbírek, podobně jako se angažoval v navrácení ústavní knihovny, která byla zavlčena za války do říše. Po zřízení Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v roce 1946 zde prosadil zavedení přednášek prehistorie pro učitele, cílených zejména k památkové ochraně archeologických nálezů a nalezišť. Jeho politická orientace i aktivismus jej přivedly v únoru 1948 až k vlivné pozici předsedy akčního výboru Národní fronty na filozofické fakultě, z kteréžto pozice se účastnil i pravidelných zasedání profesorského sboru fakulty (na rozdíl od svého učitele Emanuela Šimka, který se od této doby ze zasedání vždy omluvil).

Snahu o sblížení praktické archeologie s teoretickou prehistorií se mu podařilo prosadit nejdříve na půdě pedagogické fakulty, kde se stal již v roce 1949 mimořádným profesorem, v letech 1950–1952 byl jejím děkanem a v letech 1952–1953 i prorektorem celé univerzity. Na filozofickou fakultu se vrátil po konci svého mandátu a přenesl sem již dříve zahájený terénní výzkum osídlení z doby Velké Moravy ve Znojmě-Hradišti, jemuž se pak věnoval po celý zbytek své profesionální dráhy. Vizi univerzitního archeologického pracoviště propojujícího teorii s praxí a rezonujícího se soudobou společenskou ideologií naplno prosadil v letech 1958–1970, kdy se po Emanuelu Šimkovi stal vedoucím nově organizované katedry prehistorie a národopisu (později samostatné katedry prehistorie). Výuka studentů byla dnešními slovy vedena výrazně multidisciplinárně s důrazem na terénní praxi. Svůj vliv ve vedení univerzity Kalousek využil k podstatnému personálnímu posílení katedry a především k založení externích výzkumných univerzitních pracovišť na velkomoravském hradišti Pohansko u Břeclavi (od roku 1958) a neolitickém sídlišti v Těšeticích-Kyjovicích (od roku 1964), které dodnes zůstávají mezi pilotními projekty ústavu archeologie a muzeologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity.

František Kalousek zastával řadu akademických a politických funkcí, za něž obdržel množství čestných vyznamenání a dalších ocenění. Byl rovněž členem všech významných poválečných archeologických organizací, které významně spoluvytvářel a v rámci redaktorské práce se podílel také na nové struktuře odborných publikačních orgánů (včetně založení archeologicko-klasické řady *Sborníku prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* v roce 1956). Z titulu vysokoškolského pedagoga pokrýval svými přednáškami většinu témat, na pedagogické fakultě pokračoval i s přednáškami historickými. Pro Františka Kalouska zůstávalo toto působení klíčovým a ovlivnilo celou poválečnou archeologickou generaci, jež zásadně určila další směřování oboru v druhé polovině 20. století. Po odchodu do důchodu v roce 1972 zůstával, přes své předešlé veřejné působení, v ústraní a neskrýval zklamání z vývoje z doby normalizace, která se podstatnými omezeními dotkla i jím budovaného univerzitního pracoviště.

Bořivoj Dostál (1929–1994)

Přední archeolog Velké Moravy

Bořivoj Dostál představoval výraznou osobnost s nepopíratelným mezinárodním renomé, které si získal především svým celoživotním odborným zaměřením na archeologii a dějiny raného středověku, resp. velkomoravského období. Svá studia v oborech dějepisu a ruštiny na brněnské pedagogické fakultě rozšířil na podnět svého učitele Františka Kalouska (oba se nad archeologií potkali v místech svých rodišť na Slavkovsku) studiem archeologie, které ukončil v roce 1957, již jako asistent na katedře prehistorie filozofické fakulty. Zde se specializoval na slovanskou archeologii a v tomto oboru se také v roce 1967 habilitoval prací zaměřenou na problematiku velkomoravských pohřebišť na území Moravy. O rok později, v době pražského jara, převzal po Františku Kalouskovi vedení archeologického výzkumu velkomoravského hradiska Pohansko

u Břeclavi a na počátku roku 1970 také vedení katedry prehistorie, kterého však byl po necelých třech letech v normalizačním čase zase zbaven. Svou energii tedy zaměřil především na dobudování základny a rozvíjení archeologického výzkumu Pohanska, jemuž také věnoval dlouhodobou odbornou publikační aktivitu, zasvěcenou zásadním poznatkům k opevnění hradiska, typu sídlištních objektů a jejich funkci, klasifikaci velkého množství získané hmotné kultury atd. Klíčová je jeho monografie z roku 1975 věnovaná velkomoravskému velmožskému dvorci na Pohansku, kterou však teprve v roce 1988 mohl předložit jako kandidátskou práci pro doktorát historických věd.

Díky jazykové erudici a bohatým kontaktům s domácími i zahraničními specialisty se mu téma Pohanska podařilo rozvést v širokých celoslovanských a raně historických souvislostech, což vzbudilo zájem o naši problematiku u evropské mediévistické veřejnosti a autorovi se dostalo uznání coby významnému prehis-

torikovi a slavistovi druhé poloviny 20. století. Plné rehabilitace se Dostál ovšem dočkal až v roce 1990, kdy byl jmenován profesorem a znovu postaven do čela katedry, kterou de facto po nuceném útlumu v dobách normalizace znovu vybudoval. Nový model výuky oboru archeologie, realizovaný po roce 1990, je tak trvale spojen s jeho jménem. Katedru archeologie vedl až do neočekávaného definitivního odchodu v srpnu 1994, podobně jako intenzivní výzkum a zpracování pramenného materiálu z Pohanska. Přípravovanou syntézu staroslovanské archeologie, pro jejíž sepsání měl nejlepší předpoklady, se mu bohužel dokončit nepodařilo. Jako pedagog proslul náročností, objektivitou a přísným, avšak také nepopíratelným lidským přístupem ke studentům. Jeho semináře prošlo několik českých i zahraničních posluchačů a doktorandů, dnes již renomovaných odborníků. Významným podílem se zasloužil o další rozvoj brněnské archeologické školy, budované na filozofické fakultě od dob první republiky.

Vladimír Podborský (1932)

Doyen moravské pravěké archeologie

Archeologii a historii studoval na brněnské filozofické fakultě v letech 1951–1956 a ukončil diplomní práci z oboru prehistorie u profesorů E. Šimka a F. Kalouska. Na katedře prehistorie začal působit jako asistent již v roce 1955. V roce 1963 úspěšně předložil kandidátskou disertační práci věnovanou sídlištím ze starší doby železné (halštatské kultury) na Moravě, v roce 1968 se pak habilitoval syntetickou prací *Morava v pozdní době bronzové I–II*. Teprve po roce 1989 mohl být jmenován profesorem pravěké archeologie. K vědeckým titulům pak v roce 1991 připojil doktorát věd za práci zasvěcenou tématu sociokulturní architektury z mladší doby kamenné – tzv. rondelům. V letech 1990–1994 zastával funkci proděkana filozofické fakulty pro vědecko-výzkumnou činnost a zahraniční styky, v letech 1994–1998 byl vedoucím nově zformovaného pracoviště, ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, které v této podobě vzniklo na jeho návrh.

Vladimír Podborský vedl řadu archeologických výzkumů, které dodnes poskytují základní pramennou bázi pro poznání pravěku Moravy. S jeho jménem je spojeno také vybudování terénní výzkumné základny na místech neolitické osady lidu s moravskou malovanou keramikou